

KELTSKÁ RENESANCE KUBISMU DUŠE

(téma pro 3. ročník projektu Vyšehrad – Lughnasadh '99)

THE CELTIC RENAISSANCE OF SOUL CUBISM

(The theme for the third year of the project Vyšehrad – Lughnasadh '99)

Josef Ryzec

Prvé dva ročníky výstavy výtvarných prací, spojené s tradicí keltského svátku Lughnasadh na Vyšehradě, byly tak říkajíc koly zahřívacími, směřujícími k tomu, co je teprve před námi. Měly za úkol vymezit prostor, oznámit jeho existenci nenásilnou formou těm, kteří se v něm chtějí cítit doma, ukázat na téměř zapomenuté zdroje inspirace naší dávné předhistorické minulosti nikoliv jako na dogma a povinné směřování, ale jako na nezbytné východisko všech, kteří to se vztahem k domovu myslí vážně. Neodpovídá to sice dnešní módní diskreditaci pojmu domov, jako něčemu nepatřičnému, staromilskému, zastaralému, náš projekt Vyšehrad – Lughnasadh '99 však tentokrát na představě společného domova musí trvat. Bylo by nekolegiální při symbolickém či faktickém příbuzenství, založeném na principech tolerantní dobrovolnosti, uvažovat o jiných variantách. Ostatně ti staří Keltové, kterým náš projekt přes oblouk dvou tisíc let podává přátelskou ruku, svůj společný domov ctili jako jednu z největších a nejtrvalejších hodnot světa, pro niž neváhali ani na okamžik obětovat svůj život. Vtip byl v tom, že jejich domov neměl žádné pevné hranice, rozprostíral se mezi nebem a zemí, mezi zemí a mořem i pod zemí a pod mořem, i v oblacích a nad nimi, současně v čase minulém, jako v budoucím. Jejich domov sídlil v jejich duších a oni dobře věděli, že duše, na rozdíl od všeho ostatního, má schopnost být nesmrtelnou. Proto žádný Kelt by svou duši nevyměnil za žádné výhody světa. Ví, že by tím ztratil domov. Na přelomu věků se však Keltům přihodilo něco mnohem horšího. Naplnila se obava, kterou kdysi sdělili nic nechápajícímu Alexandru Velikému a Keltům opravdu spadlo nebe na hlavu. Stali se z nich psanci, rozptýlení po všech koutech tehdejšího i pozdějšího světa a nic jim nepomohlo ani to, že bez jejich zakladatelského úsilí, (založili okolo 50 klášterů po celé západní Evropě, které dodnes fungují), by se křesťanství jen stěží bylo udrželo jako silný duchovní proud, nemající konkurenci. Vzpomeňme jen na irské iluminované rukopisy, základní vzor všech církevních evangeliářů, které skladbou, sestavou i tvorbou obrazové symboliky čerpají výhradně z keltských tradic, včetně ornamentů. Vzpomeňme na karolinské písmo, které pro Karla Velikého vymyslel irský mnich Alcuin. Vzpomeňme na opata Sugera ze St. Denis, otce gotiky, bez kterého by představa chrámů duše, dotýkajících se nebes, zcela jistě nevznikla. Tehdy však bylo ještě příliš brzo. Podle

The first two years of the art works exhibition, linked with the tradition of the Celtic festival Lughnasadh at Vyšehrad, were only so called warm-ups, aiming for what still lies ahead. Their task was to define the space, to announce its existence in a non-violent way to those who would want to feel at home there and to point out the almost forgotten sources of inspiration of our ancient pre-historical past. These are not to be taken as a dogma and a necessary destination, but as an essential starting point for those who are serious about their relationship towards their home. Although it doesn't correspond with the current modern tendency to discredit the notion of home as something inappropriate, old-fashioned and out-of-date, our project Vyšehrad – Lughnasadh '99 must this time insist on an idea of a common home. It would be disloyal to contemplate other variants when one thinks of the symbolic and factual kinship based on the principles of tolerant voluntariness. After all, the old Celts, to whom our project reaches out over the period of two thousand years, honoured their common home as one of the greatest and the most enduring values of the world and they didn't hesitate for one moment to sacrifice their life for it. The point was that their home didn't have any firm boundaries, it stretched between the sky and the earth, between the land and the sea, under the ground and under the sea, in the clouds and above them, at the same time in the past and in the future. Their home was in their souls and they knew very well that the soul, unlike anything else, has the ability to be immortal. That is why no Celt would exchange his soul for any advantage of the world. He knows that in doing so he would lose his home. However, at the break of the time something much worse happened to the Celts. The worry that they once told about Alexander the Great, who didn't understand anything, came true. The sky really fell on the Celts' heads. They became refugees, scattered all over the world of that and later time. It was of no help to them that without their foundation effort (they founded about 50 cloisters all over western Europe, which function until the present day) Christianity would hardly become a strong spiritual current without competition. Just think of the Irish illuminated manuscripts, the basic pattern of all church gospel books. The composition, structure and formation of their pictorial symbolics are taken uniquely from the Celtic tradition, including the ornaments. Or think of the Caroline writing which the Irish monk Alcuin created for Charles the Great. Think of abbot Suger of St. Denis, the father of gothic. Without him, the idea of the temples of the soul, touching the skies, would certainly never originate. But it was still too early at that time. According to

shodných předpovědí dávných egyptských kněží i keltských druidů (ne náhodou až napotřetí lehla alexandrijská knihovna popelem – nejprve na rozkaz Caesarův, pak zásahem fanatických mnichů, nakonec Arabové spolu s knihovnou srovnali se zemí celou Alexandrii – centrum vědy a nejrůznějších poznatků tehdejšího světa) měli před sebou Keltové ještě tisíc let k době, kdy se nebe opět zdvihne nad jejich hlavami. My bychom měli vědět, kde se tak stane, neboť se to týká především nás. Jde o princip návratu, který je vždy spojen s lokalitou ztráty a ta je zase vždy vázána na symboliku pravlasti. Pravlastí všech Keltů, jak je známe už od osmého století před novým letopočtem, je Hercynský les, neboli dnešní Čechy. S Řípem jako pupkem světa, což je sice jedna z keltských legrací, jen nechápu, proč se za ni stále stydíme. Možná si sebou ještě nejsme dostatečně jisti.

Čechové žijící v Čechách před tisíci lety byli vůči měnícím se světu všude kolem ve velmi svízelné situaci. Dilem potomci Keltů, kteří neodešli jinam, dilem Slované, kteří převzali keltský způsob života za svůj a ztotožnili se s typicky keltskou představou, že duše je věčná (na rozdíl od okolních neduchovně zaměřených Germánů, kteří podle vzoru Římanů již dávno zrušili funkci kněze jako zcela zbytečnou a narušující funkci vůdce), byli poslední keltskou oázou uvnitř tehdejší Evropy v duchovním i faktickém slova smyslu. Tehdy keltská duchovnost, kterou byli Čechové prodchnuti, byla mnohem hlubší, než formálně laděné a jen na udržení moci zaměřené franské pojetí křesťanství. Ještě počátkem 9. století chápali tuto zvláštní pozici Čechů tolerantní irští misionáři a nenaléhali, neboť jejich vlastní zkušenost s dobrovolným přijetím křesťanství je utvrzovala v přesvědčení, že v krátké době se vše v dobré samo obrátí. Nestalo se tak. A to důsledkem mocichtivosti 14 českých knížat a důsledkem netolerantnosti východní církve, která neměla žádné pochopení pro keltskou zvláštnost Čech a nesnesla pomyslení na dočasné vakuum vlivu na prostý lid ve střední Evropě, který nadále zůstával zcela svobodným. Musíme si uvědomit, že 14 knížat bylo jinak 14 majitelů statků se svými družinami a chasou. Tedy bratru nějakých 2 000 lidí či o pár stovek víc. Ty ostatní bylo třeba přesvědčit jinak. Zlom nastal až v 10. století, kdy se přesvědčovací akcí systematicky ujal rod Přemyslovců. Tehdy stáli čeští Keltové před zcela zásadním rozhodnutím: buď odejít, ztratit svůj domov, ale zachovat si svou duši, nebo zůstat a získat tak svůj nový domov (na stejném místě jako dřív), ovšem výměnou za svou duši. Co to pro bytostného Kelta znamená, jsem vysvětlil výše. Část těch nejdůležitějších skutečně odešla. Byly opuštěny hrnčířské dílny, sklářské hutě, výroba železa se zastavila, osiřely kovárny, dřevorubci šli hledat své lesy někam jinam. Ptáte se proč? Důvod je kupodivu velmi poetický a v duchu keltského uvažování i celkem humorný: Přemyslovci pod trestem smrti vyhlásili zákaz uctívání studánek, uctívání stromů a pohřbívání na rozcestích. Neboli zákaz typických a odvěkých keltských zvyků. Kdo zná

the agreeing predictions of the ancient Egyptian priests and the Celtic druids the Celts still had a thousand years to go before the time when the skies would lift above their heads. (It was not by accident that the Alexandrian library wasn't burnt down until the third attempt – the first attempt was at Caesar's command, then there was the intervention of fanatical monks and finally the Arabs razed to the ground the whole of Alexandria together with the library – the centre of science and various knowledge of the world of that day.) We should know where this would happen because it is mainly us who are concerned. It is the matter of the principle of returning which is always connected with the locality of the loss and that is always linked with the symbols of the prehistoric homeland. The prehistoric homeland of all Celts, known already from the 8th century BC, is Hercynský Forest, or today's Bohemia with Říp as the navel of the world, which is one of the Celtic jokes. I just don't understand why we are still ashamed of the joke. Maybe we still aren't self-confident enough.

The Czechs living in Bohemia a thousand years ago were in a very problematic position towards the changing world all around them. Partly the descendants of the Celts who hadn't left for somewhere else, and partly Slavs who took over the Celtic way of life and identified with the typically Celtic idea that the soul is ever-lasting (unlike the surrounding non-spiritually orientated Teutons who followed the Roman example and have long abolished the position of the priest as wholly unnecessary and disturbing the function of the leader), they were the last Celtic oasis inside Europe of that time in the spiritual and factual sense of the word. At that time the Celtic spirituality, with which the Czechs were imbued, was far deeper than the formal Franc conception of Christianity, used to maintain power. This special position of the Czechs was still understood at the beginning of the 9th century by the tolerant Irish missionaries who didn't insist because their own experience with voluntary acceptance of Christianity assured them that all would turn out well in the end. It never happened as a consequence of 14 Czech princes craving for power and also because of the intolerance of the Eastern Church which had no understanding for the Celtic particularity of Bohemia and couldn't stand the thought of temporary lack of influence on the common people of Central Europe who still remained completely free. We have to be aware of the fact that the 14 princes were in other words 14 owners of estates with their train and servants. That represents about 2,000 people and a few hundred extra. The others had to be persuaded otherwise. The turning point didn't come until the 10th century when the Přemyslid dynasty started to take care of the persuading activities. The Celts were then standing in front of a very important decision: either to leave and lose their home but keep their soul, or to stay and gain their new home (in the same place as before) but in exchange for their soul. What that means for a true Celt has already been explained above. Part of the most important people really left. The pottery workshops and glass works were abandoned, the production of iron stopped, the forges were left empty, the tree-fellers left to look for their forests elsewhere. Are you asking why? The reason is surprisingly very poetic and in the spirit of Celtic thinking also quite humorous: the

symboliku a smysl uctívání studánek, však pochopí závažnost zákazu pro Kelty, ale na druhé straně razance Přemyslovců svědčí o jejich bezohledné tvrdosti, nejistotě a strachu. Studánka byla pro Kelty symbolickým obrazem jejich poetické duše, milující tajemství, krásu a hudbu, byla hlavním tmelem celého keltského společenství. Zpěv nad studánkou byl meditací se sebou samým, její zkrášlování připomínalo, že duše musí být čistá. Podle stromů pak Keltové jako vyhlášení znalci přírody svůj život řídili. Zákaz úcty stromům byl koncem jejich života. Přemyslovci však šli ještě dál. Nechali všechny posvátné dubové háje vykácat. I hřbitovy slavných předků, které se v těchto místech nacházely, nechal svatý Václav zničit. Zákaz pohřbívání na rozcestích, které bylo symbolem svobody, neboť ani duše zemřelých neztratila své právo vydat se cestou, kterou si sama zvolí, byl zřejmě tou poslední kapkou, po které místo toho, aby byl keltský duch z Čechů nadobro vypuzen, byl v jejich srdcích navěky geneticky zakódován. Nemá pravdu ten, kdo soudí, že Češi jsou ateisté. Bohem Čechů je příroda, kterou milují stejně jako staří Keltové. Jen se to stydí říct nahlas. Asi dobře vědí proč. Paralela s životem Čechů v komunismu o tisíc let později (sice ve své zemi, ale ve službách pro někoho úplně jiného) je dostatečně výmluvná. V této souvislosti je třeba mít na paměti tři věci: ztráta duše je větší tragedií, než ztráta domova, domov bez duše není domovem, pokud je člověk schopen najít svou duši, vždycky má naději vrátit se zas domů. Především o tom je Lughnasadh. Tento trochu dlouhý úvod byl nutný, neboť jsem si ověřil, že některým z účastníků nejsou stále jasné souvislosti a smysl celého projektu. Času však není nazbyt. Uvědomíme-li si, že právě teď se začíná naplňovat dávná předpověď o zdvihajícím se nebi nad hlavami Keltů, nad našimi hlavami, přátelé, spatříme před sebou tři cesty, které se rozbíhají. Jedna, po které jsme přišli, vede zpět. Na té můžeme klidně zůstat, máme-li strach. Dopředu půjdou jiní. Ta vlevo, proti směru hodinových ručiček, je cestou, kterou Keltové nikdy nechodí. Je cestou smrti a Keltové milují život. Jejich cestou je cesta pravá, za Sluncem, na západ. Komunisté to neradi slyší, ale je to fakt už víc než tři tisíce let. Dále bychom měli vědět, že pro Kelty umění a život jedno jsou. Za zcela nepřijatelnou a falešnou pokládají představu osamostatnění uměleckého díla od jeho tvůrce. Každý tvůrce nese odpovědnost za své dílo, pak mu může být přiznáno autorství. Pokud se odpovědnosti za dílo z těch či oněch důvodů zříká, přestává být považován za jeho autora. Ochrana autorství je vůbec keltskou záležitostí: pokud někdo někomu ukradne autorský nápad, ostuda se za ním táhne někdy i celá staletí, jako za svatým Columbou, který bez vědomí svatého Finniana v šestém století okopíroval jeho evangeliář. Dnes se stal patronem všech kopírek světa. To, že umění a život jedno jsou, též souvisí s dobou renesance. Nebýt úžasného prolínání života, umění, vědění, techniky a přírody, jen těžko by došlo k nebývalým akcentům ducha. V této souvislosti uvedu málo známé zdokonalení tiskařského lisu, které 50 let po Guttenbergovi

Přemyslid dynasty prohibited the worship of springs, trees and the burials at crossroads on the pain of death. That was prohibition of typical and ancient Celtic customs. If you are acquainted with the symbolics and the meaning of spring worship, you will understand the seriousness of this ban for the Celts. On the other hand, the Přemyslid vigour shows their insensitive harshness, uncertainty and fear. For the Celts, the Spring was a symbolic picture of their poetic soul loving mystery, beauty and music. The Spring was the main element that kept the whole Celtic community together. Singing over a spring was a meditation over one's own self, decorating the spring was meant to remind one of the fact that the soul must be clean. The Celts, as the renowned experts on nature, directed their lives according to the trees. The prohibition of tree worship was the end of their life. But the Přemyslids went even further. They had all the sacred oak groves cut down. Even the burial grounds of their glorious ancestors, which were found in those places, were destroyed by St. Wenceslas. The ban on crossroads burials, the symbol of freedom, because even the soul of the dead has its right to choose the way it wants to go, was apparently the last straw after which the Celtic spirit, instead of being forced out of the Czechs for good, was forever genetically encoded in their hearts. It would not be right to conclude that the Czechs are atheists. The god of the Czechs is the nature that they love just like the old Celts. They are only ashamed to say it aloud. Perhaps they know very well why. The parallel with the life of the Czechs in communism one thousand years later (albeit in their own country but in the service of someone completely different) speaks for itself. In this context, we need to bear in mind three things: the loss of soul is a bigger tragedy than the loss of home; a home without a soul isn't a home; a man always has a hope to return home again if he is able to find his soul. And that is the main point of Lughnasadh. This fairly long introduction was necessary because I have learnt that the context and the sense of the whole project are still not clear to some of the participants. But we have no time to spare. If we become aware of the fact that the old prophecy about the lifting of the skies above the heads of the Celts – above our heads – is beginning to fulfil just now, we, my friends, will see three diverging paths ahead of us. One of the paths that we have followed to come here would take us back. We can just as well stay on that one if we are afraid. Others will go forth. The one on the left, anti-clockwise, is the path that the Celts never take. It is the path of death and the Celts love life. Their path is the one on the right, towards the Sun to the west. The Communists don't like to hear this but it has been a fact for more than three thousand years. Then we should know that for the Celts art and life are one. They consider it false and unacceptable to separate the work of art from its author. Every creator is responsible for his work. Thus he can be credited with the authorship. If he for some reason renounces the responsibility for his work, he ceases to be held as the author of the work. The protection of the authorship is on the whole a Celtic matter: if somebody ever steals the author's idea, the shame sometimes drags with his family for centuries, as it was with St. Columba who in the 6th century copied St. Finnian's gospel book without his consent. Today he has become the patron

provedl Leonardo da Vinci. Dále při sledování vícerozměrnosti uměleckého pohledu a přístupu k té které věci, bez kterého se každý Kelt začne nudit, musíme přeskočit až ke kubismu. Kubismus nikdy nebyl jeho tvůrci zamýšlen jako výtvarný styl, nikdy tak jimi nebyl ani realizován. O zprofanování kubismu jako pouhého stylu se zasloužili, k jeho škodě, především čeští malíři. Sám Pablo Picasso k tomu poznamenal: „Styl je tím nejhorším nepřítelem každého malíře.“ Jeho známá replika „Nehledám, já nalézám“ má upřesnění: „Malířství je věcí inteligence.“ Důležitá je i poznámka „Malířství je především hrou ducha“ a nebo: „Umění je tu kvůli tomu, aby smylo z duše prach všednosti.“ Nad tím každé srdce Kelta zaplesá. Tím jsme se konečně dostali k filosofické podstatě a dodnes nevyužitým možnostem kubismu. Nemusí jít pouze o protnutí několika pohledů pod různými úhly na stejnou věc. Takto jednoduché to ani nikdy nebylo. Jsou ale i jiné tvarové, významové či emocionální možnosti, pro některé realizace našeho tématu je asi dobré připomenout prolínání různých časových rovin v jednom místě. Nechci napovídat, to žádný tvůrce nemá rád, musím však upozornit, že náhoda je v keltském světě chápána spíše jako vada a nezvládnutí předsevzatého úkolu. Může být kořením, ale v žádném případě nesmí tvůrce pohltnout. Vycházíme ze znalosti reálného světa a rezonance s jeho zákonitostmi. Ty nejsou závislé na čase.

Nakonec pravdivá historická situace. V roce 1831 přijel do Prahy Joachim Barrande s královskou francouzskou rodinou Bourbonů jako vychovatel. Ubytoval se u kantýnského Antonína Nerudy na Újezdě. V roce 1834 se tam narodil Jan Neruda. Po ukončení svých geologických výzkumů zejména na Barrandově se Joachim Barrande zase vrátil do Francie a tam blízko Aix v Collège Bourbon učil nadaného studenta Paula Cézanna přírodní vědy. Jako geolog ho nadchl zejména svou představou světa, konstruovaného z kuželů, jehlanů a kvádrů. Jak to později Paul Cézanne zúročil, dobře známe. Jak to potom rozvedl Pablo Picasso a Georges Braque, také. Víme i to, jak svůj obdiv k Joachimovi Barrandovi transponoval Jan Neruda v provolání k Čechům: „Bude-li každý z nás z křemene, bude celý národ z kvádrů.“ Nezbyvá tedy než prohlásit Jana Nerudu otcem českého kubismu a vzdát mu hold. Současně se kubismus vrátí domů, jako symbol keltické vícerozměrné duše. Velký několikrát výtvarníky Kelty pomalovaný kvádr bude z Barrandova přepraven helikoptérou na Vyšehrad a tam usazen.

saint of the entire world's copying machines. The fact that art and life are one is also linked to the time of Renaissance. There would hardly be any unusual accents of spirit without the amazing percolation of life, art, knowledge, technology and nature. In this context I will mention the little known improvement of the printing press which was carried out 50 years after Guttenberg by Leonardo da Vinci. Furthermore, as we observe the multi-dimensional artistic view and approach towards the respective thing, without which every Celt becomes bored, we must move all the way over to cubism. Cubism was never meant by its creators to be an artistic style and it was never realized by them as such. The profanation of cubism as a mere style is credited, to cubism's detriment, mainly to the Czech painters. Pablo Picasso, himself, made a remark concerning this: "The style is the worse enemy of every painter". His famous quote "I don't search, I find" is further extended: "Painting is a matter of intelligence". An important remark is also: "Painting is primarily a play of spirit" or: "Painting is here to wash away the dust of ordinariness". The heart of every Celt will rejoice over this. Through this we have come at last to the philosophical essence and the until now unexploited possibilities of cubism. The matter doesn't have to be only the intersection of several views of the same thing under different angles. It has never been so simple. But there are other possibilities of shape, meaning or emotion. For some realizations of our theme it is perhaps useful to remind ourselves of the percolation of various time levels at one place. I don't want to make hints, no author likes that, but I have to draw your attention to the fact that chance is in the Celtic world understood rather as a defect and a failure to accomplish the envisaged task. Chance can add spice but in no case can the author let it absorb him. We build on the knowledge of the real world and on the resonance with its principles. These do not depend on the time.

A true historical situation to close: In the year 1831 Joachim Barrande came to Prague with the French royal family of Bourbons as a tutor. He took up his lodgings at the canteen-keeper, Antonín Neruda, in Újezd. In 1834 Jan Neruda was born there. After finishing his geological research, mainly at Barrandov, Joachim Barrande returned to France and there near to Aix at Collège Bourbon he taught the gifted student Paul Cézanne natural science. Barrande as a geologist inspired Cézanne mainly with his idea of a world constructed from cones, pyramids and ashlars. We know only too well how Cézanne later made use of this idea. And we also know how Pablo Picasso and Georges Braque then extended it. We even know how Jan Neruda expressed his admiration for Joachim Barrande in the Czechs' Address: "If we are all made of quartz, the whole nation will be made of ashlar." We cannot but declare Jan Neruda to be the father of Czech cubism and pay homage to him. At the same time cubism will return home as the symbol of Celtic multi-dimensional soul. A big stone block painted by several artists – Celts – will be transported by a helicopter from Barrandov to Vyšehrad where it will be established.